

գրադարանը, Փեղրարքայի քանի մը ինքնագիրը, Տանգէի ասորաածային կաթաղէի գոթեան գեղեցիկ ձեռագիրներ, Ֆաշիոլադիի, Ֆորշէլլինիի ձեռագիրներն, և այլն՝ ունի:

Պէլլուանոյ: — Ղեղեցիկ ձեռագիրներ ունի:

Պոլնէա: — Ուսումնարանին գրադարանը, զոր 1690^{ին} Մարտիլէի կանգնեց, և Ռենեզիկտոս ժ. Դ Ճոխացուց, 150,000 հատոր ունի և շատ մըն ալ արեւելեան ձեռագիրներ:

Ռեճճիոյ Լոմպարդիոյ: — Հասարակաց գրադարանը, որ 30,000 հատոր ունի:

Սէնթիէ: — Ս. Մարկոսի գրադարանը, 105,000 հատոր և շատ մըն ալ ընտիր ձեռագիր ունի: — Տէրոմեան Դիմանը, որուն մէջ եղած գրուածները միջակ հատոր կազմելով 2 միլիոնէն աւելի կ'ըլլայ:

Սէրմա: — Կանոնիկոսաց ժողովոյն գրադարանը, շատ հին է. բայց 1605^{ին} եղած ժանտացաւէն ետեւ շատ տարի ծածուկ մնաց մինչև Մաքսիմիլիան Գ. 300 ամենընտիր և հին ձեռագիր ունի, և շատ մըն ալ Սէրմացի գրագիտաց ձեռագիրները:

Փալէրմոյ: — Հասարակաց գրադարանը, 40,000 հատոր ունի. 1760^{ին} կանգնած է: — Սանդուոյ Ս. Մարկոսի գրադարանը, 1768^{ին} կանգնած է. շատ ձեռագիր ունի, և հին տպագրութիւններ, որ թէպէտ սակաւաթիւ՝ բայց ընտիր են:

Փալէա: — Համալսարանին գրադարանը, զոր Մարիամ թերեզա կայսրուհին կանգնեց 1771^{ին} 30,000 հատոր ունի. և բնական գիտութեանց գրքերով շատ ճոխ է:

Փարմա: — Դոմինի գրադարանը, որ 1767^{ին} կանգնուեցաւ, շատ ընտիր և ճոխ է ուսումնական գրքերով, ձեռագիրներով, հին փորագրեալ գրքերով:

Փիալէնցա: — Հասարակաց գրադարանը, 30,000 հատոր ունի, բայց ոչ ձեռագիր և ոչ հին տպագրութիւն ունի:

Փերրարա: — Փերրարայի գրատունը 1556^{ին} կանգնուած է. զոր վերջի տարիներս Ռիմինալտի ծիրանաւորը

շատ ճոխացուց. օտարականները հետաքրքրութեամբ կ'երթան թանասոյի, Լաթիումայի, և ուրիշներուն ինքնագիրը տեսնելու:

Ֆիորենցա: — Մէդիչեան-Լաւրենտեան գրադարանը, զոր ժեշտարուն մէջ Կոզիմոս Սէտիլին կանգնեց, 1494^{ին} Ղաղղիացիք աւարեցին, մնացորդը 1496^{ին} Ֆիորենցայի Ս. Մարկոսի Ղառմինի կեաններուն ծախուեցաւ, 1500^{ին} Յովհաննէս Սէտիլի ծիրանաւորը անոնցմէ նորէն գնեց Հուլիմ, 1525^{ին} Ֆիորենցա դարձաւ, 1571^{ին} հասարակաց բացուեցաւ: — Մալթալէի գրադարանը, 1747^{ին} հասարակաց բացուեցաւ 120,000 հատոր ունի, որոնց մէջ ընտիր հին տպագրութիւններ կան, և 9000 ձեռագիր ունի: — Ռիտարբեան գրադարանը, որ հիմա Վրուսքայի Ճեմարանին է, 19,000 հատոր և 3448 ձեռագիր ունի: — Մարոմբիլեան գրադարանը, 1753^{ին} կանգնուած է, 40,000 հատոր, և շատ մըն ալ ձեռագիր ունի: — Մեծ Դոմինի գրադարանը, 45,000 հատոր և 2000 ձեռագիր ունի:

(ՄԵՍՏԱՆՆԻ ՈՒՐԻՇ ԱՆԳԱՄ)

ՏՆՏԻՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԵՐ

ԳԼՈՒԽ Թ.

Մարդոս առէն մէկ հասակին յառաջ կիւանդութիւններ:

Մարդուս առէն մէկ հասակն ալ իրեն համար զանազան հիւանդութիւններ ունի. տղայութեան հիւանդութիւններուն վրայ արդէն խօսեցանք. հիմա անոնց վրայ խօսինք, որ սովորաբար մէկալ հասակներուն մէջ կը պատահին:

Երբոր տղայ մը չափահաս կ'ըլլայ՝ տղայութեան հիւանդութիւնները կը

փարատին, բայց անոնց տեղը նոր հիւանդութիւններ կու գան վրան: Սպորին մեծնալովը շատ անգամ կը պատճառին կուրծքի հիւանդութիւններ, որոնց բըժըշկուիլը դժուար ու երկար ատենի կարօտ է: Այսպիսի հիւանդութիւններ սկսելուն պէս, ուտելու խմելու կողմանէ սաստիկ զգուշութիւններ պէտք է ընել, ամէն տեսակ գրգռիչ կերակուրներէ ետ կենալ, միակերպ ու աղէկ օդի մէջ ապրիլ և ամէն տեսակ չափազանց կիրքերէ ու երեւակայութիւններէ հեռու կենալ:

Չափահաս տղան շատ անգամ փութու ցաւեր կ'ունենայ, վասն զի ան հասակին մէջ մարդուս ընդերքն ու աղիքները այլ և այլ կերպերով կրնան տաքութիւն ունենալ, բորբոքիլ: Այս տեսակ հիւանդութեանց մէջ կ'իյնան աւելի ուսումնական ու նստողական կեանք անցընող մարդիկ, մանաւանդ անոնք որ բնութեամբ տխուր ու մտղձոտ են, կամ զանազան դժբաղդութեանց պատահեր են, և կամ կը վախնան որ թշուառութեան մը մէջ չիյնան: Այսպիսի հիւանդութեանց ատեն պէտք է խրատել հիւանդը որ աշխատանքին չափ դնէ, ու սիրտը հանգիստ բռնէ. և ամէն բանէ աւելի նայի որ զբօսանք ու զուարճութիւններ ունենայ:

Աւելի այսպիսի ատեններ պէտք է որ հիւանդը հասկըցնէ բժշկին թէ իր մարմնոյն տկարութիւնները և թէ հոգւոյն վիճակը. ապա թէ ոչ, բժիշկը փութ տեղը կ'աշխատի մարմնոյն հիւանդութիւնները բժշկելու՝ երբոր չգիտնար թէ բարոյական ցաւերը նոր նոր կերպերով կը սաստկացնեն մարմնոյն հիւանդութիւնները:

Երբեք խիստ շատ հիւանդութիւններ ունենալէն զատ իրենց ամէն զգայաւորանքներն ալ կը տկարանան: Տարիքը առնելով մարդուս ուղեղը կը պնդանայ, ու ջղերը առջի ուժը չեն ունենար. տարիներ անցնելով կարծես թէ կը մաշին: Անկէք է որ զգայարանները, մանաւանդ աչուրներն ու ականջները կը տկարանան, յիշողութիւնը կը պակսի,

անդամներն ու զուարթ կը դողդրղան. և որովհետեւ բոլոր կազմուածքը տկարացած կ'ըլլայ, այլ և այլ հիւանդութիւններ ալ դիւրաւ մէկտեղ կու գան. ու բնութեան օգնութեանը վրայ յոյս ունենալը անկարելի կ'ըլլայ:

Երբեք ուն արեան շրջանը դժուարաւ ու դանդաղութեամբ կ'ըլլայ. աւոր համար կաթուածէ ու անդամալուծութենէ շատ պիտի վախնան: Այս երկու ծանր հիւանդութիւնները այնչափ շատ կը պատահին մեր օրերը, որ հարկ կը համարիմ հոս մէջ բերել ճարտար բժշկի մը խօսքերը, որ կը սորվեցնէ թէ ինչպէս պէտք է անոնց առջևն առնել ու դարմանել:

Կաթուածը այնպիսի յանկարծական հիւանդութիւն մըն է, որ կայծակի պէս մարդուս վրայ կը հասնի. անով աւրիւնը ուղեղին կը զարնէ ու կը ճնշէ, և կամ ուղեղին մէջ ուրիշ հիւթ մը կը մտնէ ու զանիկայ տակն ու վրայ կ'ընէ: Այս հիւանդութեամբ մարդս մէկ զգայաւորանքը կամ թէ մէկ քանին կրնայ կորսնցընել. երբեմն ալ բոլորովին անդամալուծ կ'ըլլայ, որով հարկաւ քիչ ատենէն ալ կը մեռնի. երբեմն մարմնոյն կէսը միայն բռնուելով՝ միակողմանի կ'ըլլայ, լեզուն կը բռնուի, ինքը բոլորովին ուժէ կ'իյնայ, անով ինքզինքը չկրնար բռնել, ակամայ գետին կ'իյնայ. վասն զի ուղեղը չկրնար անկէք ետքը գործարանաց ջղերուն վրայ ինչպէս որ պէտք է ազդեցութիւն ընել:

Նոր համար երբոր կաթուածով մեռած մարդկանց մարմինը կը բանան, կը տեսնեն որ նախ՝ արիւնը ուղեղին մէջ զարկած ու տարածուած է. երկրորդ՝ արեան անոթները չափէ դուրս լեցուած են. երրորդ՝ շատ անգամ թաղանթէ քսակները հիւթերով լեցուած են. չորրորդ՝ ուղեղին թաղանթը բորբոքած է. հինգերորդ՝ արեան շատութեանէն երակներուն մէկը ճաթած է:

Այս բաներէս ալ կ'իմացուի որ երբոր մէկուն արիւնը շատցեր է ու դէպ'ի ուղեղին կը զարնէ, նշան է թէ ան մարդը քիչ ատենէն կաթուած պիտի ունենայ:

Ինդհանրապէս ճանչցուած են ան նշանները որ մարդուս կազմուածքէն կ'առնուին . այսինքն չափազանց գիրուծիւն , հաստ ու կարճ վիզ , մեծկակ փոր , երեսի կարմրութիւն , մանաւանդ կերակուրէ ետքը , կամ երբոր ծռած կենայ և կամ որ և իցէ բարոյական այլայլութիւն մը ունենայ . նմանապէս երբոր մէկուն վզին երակները հաստ կ'ըլլան , ձեռքին երակը լեցուն ու զօրաւոր , և միանգամայն տարիքին չափէն աւելի արագ , լայն ու դանդաղ :

Ով որ աս նշաններէն մէկ քանին կամ բոլորն ալ կը ցուցնէ իր կազմուածքին վրայ , պիտի նայի որ գլխուն զարնող բաներէ զգուշանայ : Բիշ պիտի ուտէ , կերածն ալ աւելի խոտեղէն պիտի ըլլայ . խիստ գոյացական կերակուրներէ ետ պիտի կենայ , մանաւանդ ողելից կամ գրգռիչ ըմպելիներէ . ուստի իսահուէ , օղի , նաև զուտ գինի պիտի չխմէ . չափէ դուրս ուրախութենէ ու տրամուծենէ ալ խելքով պիտի զգուշանայ . տաքէն պաղ տեղ պիտի չանցնի , և ընդհանրապէս օդուն որ և իցէ յանկարծական փոփոխունքէն պիտի զգուշանայ . վասն զի թէ չափազանց տաքը և թէ չափազանց պաղը իրեն փնասակար է . հագուստները լայն ու թեթեւ պիտի ըլլան . շատ անգամ ինքզինքը պիտի չփէ , ոտքի ամանները տաք ու չոր պիտի ըլլան . փորը կակուղ պիտի պահէ , աստէն աստէն ալ արիւն պիտի առնէ : Եւ կերպերով՝ կաթուածին վտանգէն կրնայ մէկը ազատ մնալ :

Իսկ որ աս զգուշութիւնները չըլլուն , կաթուածէն առաջ հիւանդը երբեմն երբեմն գլխու պտոյտ կ'ունենայ , գլուխը կը ծանրանայ , երբեմն ալ կը ցաւի . տեսակ մը զարմանք կամ ասշուտութիւն կու գայ վրան , երբեմն ալ ինքզինքը բոլորովին կը կորսնցնէ . աչքը կը տկարանայ և երբեմն կը կուրնայ , ականջներն ալ կը ծանրանան , ականջը կը խօսի , համառութիւնն ու հոտառութիւնը կը պակսի , քունին մէջ ակումները կը կ'ընտէ , երբեմն ալ կը պոռայ , մարմնոյն մէկ կողմը կը թմրի , մանաւանդ լեզուն ,

և գրեթէ անդամալոյծ կ'ըլլայ . հիւանդին վրայ սովորական թմրութիւն մը կ'ըլլայ , ոտուրները կը քաջբըշուին ու երեսին վրայի ջղերը կը խաղան :

Եւ նշանները ամէնքը մէկտեղ որ երեսնան , կ'իմացնեն թէ կաթուածը արդէն սկսած է : Եւ այց մէկ քանին ալ տեսնուին նէ՛ բաւական պիտի ըլլան հիւանդին ամէն զգուշութիւն ընել տալու : Եւ անկէց ետքը զգուշութիւնները նախապահեստ դեղեր պիտի չըլլան , հաստ վերահաս վտանգին հետ պատեղազմելու է : Եւ աստէն կերակրոյ կողմանէ սաստիկ զգուշութիւններ ընելու է , և կերակուրները ամենաթեթեւ պիտի ըլլան . ոտուրներուն պէտք է տգորակ փակցնել , ոտքը տաք ջրի մէջ դնել մաշանէխով . ու թէ որ երեսը խիստ կարմիր ու վիզը խիստ կարճ ըլլայ , պէտք է կերակուրներէ բոլորովին զգուշացնել ու առատ արիւն մը առնել :

Իսկ երբոր կաթուածը զարնէ , բժշկին ջանքը միայն ան պիտի չըլլայ որ արիւնը պակսեցնէ և ուղեղէն հեռացնէ կամ վարքաշէ , հաստ պիտի նայի որ հիւանդին մորթն շփելով ու խայթելով՝ գլխուն մէջ ժողովուած կենսական զօրութիւնները նորէն ցրուէ բոլոր մարմնոյն գործարանացը մէջ :

Ուստի բոլոր հագուստները թեթեւացնելէն ու թուցնելէն ետքը , չափաւոր տաքութեամբ տեղ մը նստեցնելու է հիւանդը՝ գլուխը բաց ու քիչ մը դէպի ետեւ ծռած , և շուտ մը առատ արիւն առնելու է որ ուղեղը թեթեւայ . ոտուրները տաք ջրի մէջ պէտք է դնել մանանէխով , որպէս զի արիւնը վարքաշուի . գլխուն վրայ ու ճակտին երկու կողմերը զովացուցիչ բաներ պէտք է դնել , որ արիւնը աւելի չտարածուի ու չբորբոքի :

Եւ քան արիւն առնելը՝ շատ օգտակար կը սեպուի , թէպէտ և քիչ ըլլայ ելած արիւնը . կ'ըսեն թէ ոտքէն առնելով՝ քանի մը վայրկեանի մէջ արիւնը ուղեղէն կը հեռանայ : Եւ այց աս կերպ արիւն առնելը դժուար է , միանգամայն շատ ցաւ ալ կը պատճառէ . վասն զի գրեթէ ան

կարելի է երակ մը գտնալ՝ առանց շատ մը ջղեր կտրտելու . ուստի մենք դիտած ենք որ վզէն արիւն առնելը շատ աւելի դիւրին ու օգտակար է , մանաւանդ երբոր հարկ ըլլայ առատ արիւն հանել :

Սմանք կ'ըսեն թէ քունքի՝ շնչերակէն ալ կրնայ արիւն առնուիլ : Շնչերակի արիւնը սաստիկ արագութեամբ վազելով՝ և աս արիւնը շատ թթուածին ունենալուն համար , որովհետեւ դիւրաւ կրբորբոքէ իր քովը եղած թաղանթներն ու անօթները , աս արիւնէն քիչ մըն ալ թէ որ առնուի՝ աւելի օգուտ կ'ընէ քան թէ երակէ առնուած առատ արիւնը :

Բայց շնչերակ բանալը վտանգաւոր բան է . և անոր վերքը արիւնը դադրեցնելով միայն կրնայ գոցուիլ . նորէն ալ արիւնը իր առջի շրջանը շուտով չկրնար ընել , ու քիչ մը ատեն կը դադրի , որ շատ վնասակար բան է :

Հիւանդին ոտըները տաք ջրի մէջ դնելու ատեն քանի մը տգրուկ ալ կրնայ դրուիլ որ արիւնը աւելի շուտով վար քաշուի :

Երբոր կաթուածը զարնելու մօտ է , ուղեղէն հեռու շատ մը տգրուկ փակցնելն զօրաւոր դարման է . բայց մէյմը որ արիւնը սկսի ուղեղին զարնել ու շրջան ընել , տգրուկներուն ծծած արիւնովը երակներուն արեան սաստկութիւնը չպակսիր . ընդ հակառակն երբոր առատ արիւն մը առնուի , շատ աւելի օգուտ կ'ընէ :

Երբ ըսինք թէ մէկ կողմանէ ալ ջանալու է որ կենսական ուժը մէկ տեղ մը միայն չժողվուի : Բայ քանիս համար շատ աղէկ է մարմինը լաւ մը շփել , ոտըներուն տակը մանանելու դնել , ու նաեւ եղիճով՝ ծակծրկել : Բայ եղիճով խայթելը հին ատեն շատ աւելի կը գործածուէր քան թէ հիմայ . բայց մանանելիս ու խարանի տեղը կրնայ բռնել շատ անգամ , ու ամենեւին վերք չձգեր :

Սակայն այսպիսի դարմանները ան ատեն ի գործ դնելու է , երբոր բաւա-

կան արիւն վազելով՝ զգալի կերպով մը հիւանդը աղէկի կը դառնայ . ուղեղն ալ բաւական թեթեւցած ըլլալով՝ զգացմունքը նորէն կենդանանայ : Ենդ հանրապէս որչափ որ կարելի է պէտք գրգռիչ դեղերը հիւանդութեան գլխաւոր տեղէն հեռու դնել՝ երբոր դեռ արիւնը ան տեղը ժողվուած է , մանաւանդ երբոր իր սաստկութեանը մէջն է՝ մաքրողական ու փոխողական դեղերը կրնան թէ օգտակար ըլլալ և թէ վնասակար . բայց մէկը չըլլայ նէ , հարկաւ մէկալը պիտի ըլլայ . վասն զի արեան շրջանը թէպէտ և չփոխեն , անոր արագութիւնը կը սաստկացնեն , ու աւելի կը գրգռեն : Ենպիսի դեղերը միայն ան հիւանդներուն վրայ գործածելու է որ խիստ տկար ու մաղասային են , և ստամոքսին դիւրաւ չաւրուիր :

Կաթուածին պատճառաւ շատ անգամ ստամոքսի անդամալուծութիւն կը պատահի , ան ատեն ամենեւին կերակուր պէտք չէ տալ հիւանդին . ըմպելիներն ալ խիստ քիչ պիտի ըլլան . և ասոնց մէջ ան ատենը միայն խայթիչ նիւթեր խառնելու է , երբոր արիւնը ուղեղին մէջը ժողվուելէն դադրի :

Են ատենը միայն կարելի է ոյժ տուող դեղեր գործածել , որպէս զի փորոտեաց զգայականութիւնը արթննայ , այսինքն քանի մը դգալ ազնիւ գինի , անանուխ՝ կամ նարնջի ջրով խառնած ըմպելիք , եթեր՝ ինչուան քսան կաթիլ , և ասոնց նման նիւթեր : Բայց աս ալ գիտնալու է որ աս տեսակ դեղերը ուղեղին շատ վնաս կ'ընեն թէ որ արիւնէն թեթեւցած չըլլայ :

Ենպէս ուրիշ ամէն սուր հիւանդութեանց , ասանկ ալ կաթուածի ատեն բորբոքումը անդադար փոփոխութեան մէջ կ'ըլլայ՝ առանց իմացուելու . և երբեմն յանկարծ ան աստիճան կը փոխուի՝ որ խիստ փորձ բժիշկն ալ կը տարակուսի ու կը տագնապի :

Երբեքով տրուած մաքրողականները աւելի լաւ են , որովհետեւ անոնց պատ-

1 ՏՃ. Ըստ + , գո-լա + լեղ-ն :

2 ՏՃ. Ըստ + :

1 ՏՃ. Եւնէ :

ճառած գրգռութիւնը ստորին փորոտեաց մէջ կ'ըլլայ : Բայց գիտնալու է որ աս տեսակ դեղին ոյժն ալ խիստ սաստիկ է . վասն զի անով արեան շրջանը կը շուտնայ և ընդհանուր տաքութիւնը կ'աւելնայ , կամ թէ ըսենք՝ տենդ կը պատճառէ . և աս տենդը կամ ջերմը աղէկ նշան պէտք չէ սեպել . վասն զի ասիկայ հիւանդին նաև ամենամանր երակներուն մէջ մտնելով՝ բորբոքումը և արեան դէպ 'ի մէկ կողմը զարնելը կը սաստկացնէ :

Բայց երբոր ուղեղին արիւնով լեցուիլը բոլորովին կը դադրի , ջերմը ու նաև ստամոքսի թեթև ցաւը կրնան օգտակար ըլլալ . վասն զի չեն թողուր որ աւրիւնը նորէն զարնէ ուղեղին : Սիսին թէ՛ նորէն կ'ըսենք , աս տեսակ ցաւերը սաստկութիւն պիտի չունենան . ապա թէ ոչ՝ իրենք աւելի պատճառ կ'ըլլան որ արիւնը ուղեղին զարնէ :

Կաթուածի պատճառները մարդուս կազմուածքէն միայն առաջ չեն գար , այլ նաև ուրիշ բաներէ , որ գիտնալը հարկաւոր է . մանաւանդ զի ամէնն ալ մեր կամքէն կախուած է :

Ա . Սաստիկ կիրքեր , յանկարծական ու բռնական կերպով սրտին շարժիլը , չափազանց զուարճութիւններ , չափէ դուրս ուսման հետ ըլլալն ու անբուն կենալը , գլուխը դէպ 'ի առջև ծռած բռնելը մարդուս ուղեղը կը ծանրացընեն ու արիւնը դէպ 'ի հոն կը ժողվեն :

Բ . Հիւթեղ ու դժուարամարս կերակուրները և սաստիկ ըմպելիները մարդուս արիւնը կը շատցնեն , որով նաև բորբոքումն կը պատճառեն :

Գ . Շափէ դուրս տաքութիւնը մարդուս մորթն ու բոլոր թաղանթները կը գրգռեն , անով արեան շրջանը կը շուտնայ և ուղեղին մէջ աւելի արիւն կը ժողվուի :

Դ . Շափազանց ցուրտը մարդուս կենսական զօրութիւնը դէպ 'ի ներս կը վանէ , ու փորոտեաց մէջ՝ մանաւանդ ուղեղին մէջ կը ժողվէ . անոր համար ցրտէն մեռնողները ամէնքն ալ կաթուածի նշաններ կ'ունենան :

Ե . Սր և իցէ հոսանք որ սովորական ու հին է , երբոր յանկարծ դադրի , մարդուս արիւնը կը շատցնէ ու դէպ 'ի ուղեղը կը ժողվէ . ասանկ է վերքը կամ պալարը , թանջը , քթէն շատ արիւն գալը , ատենատեն արիւն առնելը , մաքրողականի սորված ըլլալը , միշտ բանեցուցած խարանը : Բայց գիտնալու է որ արեան աս կերպով լեցուիլը ամէն անգամ կաթուածի պատճառ չըլլար . սակայն նոյն գրգռութիւնն ու արեան ընթացքը մարմնոյն դէպ 'ի ուրիշ գործարանները կրնայ վազել ու հին հիւանդութիւն մը պատճառել , երբեմն ալ մաղասային մարդը անով կրնայ չափէ դուրս գիրնալ և կամ ջրգող ըլլալ , թէ որ մաղասը շատնայ ու կերպով մը չցրուի :

Ուստի երբոր ինչ և իցէ սովորական հոսանք մը դիպուածով կամ կամաւ արգիլուի , պէտք է անոր տեղը լեցնեն՝ առատ արիւն առնելով , և կամ մաքրողական դեղերով որ արիւն առնելու չափ օգուտ կ'ընէ , ու երբոր մէկուն ստամոքսը սր առողջ է աւելի ալ ոյժ կու տայ անոր . քիչ մը ատեն ալ կերակուրներէ զգուշութիւն պէտք է ընել :

Վարձեալ ամէն տեսակ բորբոքման հիւանդութիւններէն կրնայ առաջ գալ կաթուածը : Շատ անգամ սր և իցէ բորբոքումն յանկարծ իրեն բուն տեղը կը թողու , և արիւնը դէպ 'ի ուղեղը կը վազէ . շատ անգամ ալ ասերկրորդական բորբոքումը դեռ առջինը չանցած կը սկսի , ինչպէս որ կը պատահի սաստիկ սուր հիւանդութեանց մէջ :